

FOTÓ: DOBOS KLÁRA

HAZAI HÍREK

„Gramofonshow” az operafesztiválon

Carusótól Armstrongig, a kiállítótértől a koncertteremig

Egy zenésznek, rendezőnek nagyon hasznos és izgalmas élmény meghallgatni, hogyan interpretálta a zeneszerző saját művét, azaz hogyan szólt egy olyan operaelőadás, amit a mű elkészültéhez igencsak közel rögzítettek. Hihetetlenül érdekes összehasonlítani azt a hangképet vagy előadásmódot, ami a mi fülünkben vagy gondolatunkban él azzal, amit annak idején a szerző elgondolt, vagy ahogyan az eredeti felvételen szólt. Giuseppe Nicolò tulajdonában nagyon sok korabeli, eredeti hangfelvételt tartalmazó lemez van, még az „ősidőkből”: Caruso, Beniamino Gigli vagy Louis Armstrong hallható a régi gramofonlemezeken, méghozzá eredeti, nem átjátszott formában, régi gramofonlemezszókon... A rendkívüli gyűjtemény most többszörösen is főszerrephoz jutott a miskolci Bartók Plusz Nemzetközi Operafesztiválon.

Girolamo Deraco zeneszerző korábban nyolc másodperces operájával lepte meg a fesztivál operairó versenyét. A 2017-es fesztiválra is hozott egy különlegességet: Dél-Olaszországban talált rá a gyűjtő Nicolóra, akinek száz gramofonja van. Rávette, hogy szállítsák el és mutassák be a gyűjteményt Miskolcon. A színházat így „ellepte” két kamionnyi – a 19. század végétől és a 20. század elejétől származó – gramofon. Tulajdonosuk élvezetes tárlatvezetések is tartott az érdeklődőknek, kiemelte a különleges darabokat. S óriási lemezgyűjteményéből néhány el is indult a korongon, jellegzetes sercegő hangot adva...

– Kissé örültség volt több, mint 3000 km-ről elhozni a gramofonokat, hiszen a szállításnak lehetnek következményei: mivel ezek több, mint 100 éves eszközök, nagyon törékenyek, sérülékenyek – aggódott Nicolò. – Féltem is nagyon a szállítástól, hiszen ez az életem utóbbi 25 éve.

Negyedszázaddal ezelőtt történt ugyanis, hogy egy ládában 78-as fordulatszámú lemezeket talált, amiket a nagybátyja ajándékozott neki, tudván, mennyire szereti a zenét. Ez olyan nagy hatással volt rá, hogy onnantól kezdve a világ minden tájáról kezdett gramofonokat és lemezeket gyűjteni, Indonéziától Londonig, Párizstól Amerikáig. Utazásai révén ismeretlen vidékek embereit is megismerhette, erről még egy regényt is írt, ami a gramofongyűjtések, vásárlások helyszínein játszódik.

– A gramofonokon és a zenén keresztül ráadásul az irodalmat is megismertem, hiszen az opera az irodalomhoz is kötődik, sok operának irodalmi

mű az alapja – teszi hozzá. – Sok mindent megtudtam arról a korszakról, amikor ezek a lemezek készültek. A gramofon a demokrácia egyik megnyilvánulása is, mert lehetővé tette, hogy más országok zenéjét is lehessen hallgatni. Volt, ahol tilos volt használni, mert az akkori uralkodó rezsim nem akarta, hogy máshonnan is hallható legyen másfajta zene, kizárólag az, amit megenged a népnek. A zene összeköti a népek közötti civilizációt, ez az egyetemes üzenete: segít, hogy mindenki békességben élhessen... – vallja Nicolò.

Kedvence egy His Master’s Voice márkájú gramofon, amibe négy hangszóró van beépítve. De büszkén mutatja azt az 1908-as, csipkedíszítésű szerkezetet is, ami az egyik pápáé volt: brazil fából készült még a tölcseré is.

– Döbbenetes, milyen széles spektrumon szólnak a gramofonok. Ezeknél még a régi 33-as lemezjátszókhöz képest is sokkal színesebb a hangspektrum – mutatja lelkesen a gépeket. – A sebességszabályozójuk miatt 78-as fordulatszám a maximum. De van néhány speciális amerikai Columbia lemez is, ami viszont 80-as fordulatszámú...

– Nem egy régi szerkezetet, amit vásároltam, én magam javítottam meg. Tapasztalatból tanultam meg a javításukat: egyet-egyét szétszedtem, összeraktam, nézegettem. Az alkatrészkeresés is izgalmas kihívás, nem könnyű alkatrészeket, szerszámokat találni hozzájuk. Nagyon szeretem restaurálni a farészeket. →

▶ Giuseppe Nicolò gyűjteményének darabjait magyarázza

→ A zene iránti szeretetem miatt szükségessé vált, hogy ezt is megtanuljam. Ez már szenvedély...
– mondja Nicolò.

Phone'

A miskolci kiállítást kezdeményező zeneszerző, Deraco komponált egy közel 40 perces művet, amely megszólalt ezen a száz gramofonon: nyomtatott 100 db – a kompozíció részleteit tartalmazó – lemezt, amelyeket a karmester intésére száz ember indított el, s az indítók fele kórusként is közreműködött. A címe: *Szimfonikus installáció kórusra és 100 gramofonra – Hommage à Kodály Zoltán.*

– Képzelnék el egy leeresztett színházi függönyt, melynek szétnyílása után nem egy hagyományos, hanem a száz gramofonból álló zenekar válik láthatóvá. Ez sokkal inkább látványos dolog. Erre gondoltam, amikor megálmodtam ezt a művet – mesélte a komponista műve bemutatásakor. – Hogyan tudnánk felhasználni a száz gramofont? Abból indultam ki, hogy manapság mindent digitalizálunk, tehát érdekes lehet megfordítani a folyamatot: számítógépen megalkottuk a hangokat, majd a gramofonok segítségével analóggá alakítottuk vissza...

Pár éve Cser Ádám karmester mutatta be Deraco 8 másodperces operáját, akkor ismerhettem meg a muzsikuskísérletező személyiségét. Mikor ránézett a gramofonkoncert kottájára, „azt látta”, hogy nem látott még ilyet: track 1, track 2... stb. – jelezték a fekete csíkok, melyeket egy akármilyen profi kottaolvasó sem tudna kiolvasni. Így igazából csak a próbán szembe-sültek a darabdal, ott rakták össze egységként, mint egy puzzle-t.

– Ezek halk hangszerek, melyeknek nagyon személyes a hangjuk: nemcsak a faanyaguk, hanem a hangjuk is különbözik. Mindegyik egyé-

► A muzeális gramofonok

niség, ha nincs kedve, hát nem szólal meg. Úgy kell bánni velük, mint a hímes tojással. Ebből adódóan a próbafolyamat nagyrészt gramofonhasználati továbbképzés volt – mondta, majd így ajánlotta a művet a hallgatók figyelmébe a karmester: – Nagyon halk, nagyon meditatív, „elgondolkodós” mű, nem egy bombasztikus DJ-mutatvány. Halljuk, ahogy recsegnek picit a lejátszók, halljuk, hogy a lemezen elindul valamilyen hang, melyek összerendeződnek, s lesz belőlük egy elnyújtott, hosszú, meditatív gondolkodás. A szerző Kodálynak ajánlotta szerzeményét, aki maga is használta felvételek

készítésére a gramofont. Ez segítette a zenei élet fejlődését is. Girolamo Kodály-harmóniákat használ, de egy két másodperces harmóniából nála 40 másodperces lesz. Időt ad, hogy átgondoljuk a részlet finomságait, dramaturgiáját, hogy mi is az, ami megszólal. Minden apró szegmensére és pillanatára lehet figyelni, mert halkán és hosszan történik, át lehet érezni egyfajta érdekes, fura, régies atmoszférát.

– Ez forradalmi dolog volt... – összegezte a miskolci Kamaraszínházban megvalósuló koncertet a gyűjtemény lelke, Giuseppe Nicolò.

DOBOS KLÁRA

A PHONE'

Egy installációs zenei performansz, amelyben a nagyrészt számítógép alkotta digitális hangokból újra analóg hangok válnak. A visszaalakítás, azaz a hangok reprodukciójának mechanikus eszköze egy klasszikus hanglejátszó készülék, a gramofon. Az évszázados technika segítségével válik lehetővé, hogy a mesterségesen előállított hangot valódi, élő hangként mutassuk be.

A zenei kísérletben száz gramofon szólaltatja meg azt a száz darab előre nyomott és sokszorosított (78-as) bakelitlemezt, amelyre a digitális hangot rögzítették. A digitálisból analóg hanggá átalakulás az előadás hallgatósága előtt történik meg. A projektben felhasznált zenei kompozícióból egy olyan zenei hang-tér jön létre, amelyet korábban senki nem hallhatott...

A mű leírásából

Meyer Sound

Fedezd fel a LEOPARD-ot és a 900-LFC-t!

chromasound

TEC